स्नातकस्तरे पञ्चमसत्रार्धम् {BA Sanskrit (Hons.}

पाठ्यक्रम कोड – 123 क्रेडिट (श्रेयाङ्काः) - 4

पाठ्यक्रमनाम - **कारकप्रकरणम् (सिद्धान्तकौमुदी)**

श्रेयाङ्काः - 04 [एकम् क्रेडिट व्याख्यानम् – संघटितकक्ष्यागतिविधेः वैयक्तिकसम्पर्कस्य च १० होरासमानम्, प्रयोगशालायाः/व्यावहारिककार्यस्य/अनुशिक्षणस्य/शिक्षकनियन्त्रितगतिविधीनां ५ होरासमानम्, अन्यकार्याणि यथा स्वतन्त्रयव्यक्तिगरकार्याणि, सामूहिककार्याणि, निर्धारितानि अनिवार्य/वैकल्पिककार्याणि, साहित्यसमीक्षा, पुस्तकालयकार्याणि, तथ्यसंग्रहाः, शोधपत्रलेखनम्, संगोष्ठीपत्रलेखनादिम् १५ होरासमानं भवति]

पाठ्यक्रमस्यउद्देश्यानि - पाठ्यक्रमस्य उद्देश्यं वर्तते व्याकरणशास्त्रीयसिद्धान्तद्वारा भाषासिद्धान्तानां रचनात्मकावबोधसम्पादनम् ।

उपस्थिते अनिवार्यता - पाठ्यविषयस्य पूर्णतया अवबोधाय तस्य च लाभानां सुनिश्चयाय छात्राणाम् कक्ष्यासु उपवेशनम् अत्यन्तमनिवार्यमस्ति । कक्ष्यासु न्यूनतम ७५% उपस्थितिः न भवति चेत् छात्राणां परीक्ष्यासु उपवेशस्य अवसरः निरस्तीकर्तुं शक्यते ।

मूल्याङ्कनस्य मापदण्डः –

माध्यमिकी परीक्षा – 25%
सत्रान्तपरीक्षा – 50%
सततम् आन्तरिकमूल्याङ्कनम् –25%

- पुस्तकालयकार्यम् – 5%
- गृहकार्यम् - 5%
- कक्षापरीक्षा – 10%
- कक्षाप्रस्तुतिः – 5%

1. कारकम् - कारकम्, कारकविभक्तिः, उपपदविभक्तिः, कर्तृकारकम् ।
2. प्रथमा-विभक्तिः - प्रातिपदिकार्थप्रथमा, सम्बोधनम् ।
3. द्वितीयाविभक्तिः – कर्मकारकम्, द्विकर्मकधातूनां कर्म, उपपदद्वितीया,कर्मप्रवचनीयद्वितीया
4. तृतीया-विभक्तिः – करणकारकम्, उपपदतृतीया ।
5. चतुर्थी-विभक्तिः – सम्प्रदानकारकम्, उपपदचतुर्थी ।
6. पञ्चमी-विभक्तिः – उपादनकारकम्, कर्मप्रवचनीयपञ्चमी, उपपदपञ्चमी ।
7. षष्ठी-विभक्तिः - सम्बन्धः, कारकषष्ठी
8. सप्तमी-विभक्तिः – अधिकरणकारकम्, उपपद- सप्तमी

सन्दर्भ-ग्रन्थाः–

1. निरुक्तम्, छज्जुरामशास्त्री, मेहरचन्दलक्ष्मणदासः अध्यक्षसंस्कृत-पुस्तकालयः, दरियागञ्जदिल्ली, १९८४
2. लघुसिद्धान्तकौमुदी, वरदराजप्रणीता, व्याख्याता – गोविन्दप्रसादशर्मा, चौखम्बा सुरभारतीप्रकाशनम् ।

3. कारकम्, जि.महाबलेश्वरभट्टः, संस्कृतभारती - बेंगळूरु
4. वैयाकरणसिद्धान्तकौमुदी, बालमनोरमा तत्त्वबोधिनी च, चौखम्बासुरभारतीप्रकाशनम्।
5. वैयाकरणसिद्धान्तकौमुदी, हिन्दी व्याख्या - गोविन्दाचार्यः, चौखम्बासुरभारतीप्रकाशनम्।
6. वैयाकरणसिद्धान्तकौमुदी, हिन्दी व्याख्या - गोपालदात्तपाण्डेयः, चौखम्बासुरभारतीप्रकाशनम्।
7. वैयाकरणसिद्धान्तकौमुदी,शरद्रात्रिव्याख्यानम्,बेल्लम्मकोण्डरामरायकविन्द्रः,बेल्लम्मकोण्डरामरायकविन्द्रुलट्रस्ट्
8. वैयाकरणसिद्धान्तकौमुदी, पञ्चोली-व्याख्यानम्, चौखम्बासुरभारतीप्रकाशनम्।

स्नातकस्तरे पञ्चमायनम्

BA Sanskrit (Hons.)

पाठ्यक्रमः कूटक्रमाङ्कः –SKT136

पाठ्यक्रमस्य शीर्षकम् – कथा-साहित्यम्

श्रेयाङ्काः - 04 [एकश्रेयव्याख्यानम् – संघटितकक्ष्यागतिविधेः वैयक्तिकसम्पर्कस्य च १० होरासमानम्, परियोजनायाः / व्यावहारिककार्यस्य / अनुशिक्षणस्य / शिक्षकनियन्त्रितगतिविधीनां ५ होरासमानम्, अन्यकार्याणि यथा स्वतन्त्रव्यक्तिगतकार्याणि, सामूहिककार्याणि, निर्धारितानि अनिवार्य/वैकल्पिककार्याणि, साहित्यसमीक्षा, पुस्तकालयकार्याणि, तथ्यसंग्रहाः, शोधपत्रलेखनम्, संगोष्ठीपत्रलेखनादिकम् १५ होरासमानं भवति]

पाठ्यक्रमस्य उद्देश्यानि – पाठ्यक्रमस्य उद्देश्यं छात्रेभ्यः कथासाहित्यस्य तात्कालिकजीवनपद्धत्याः वर्तमानकाले उपादेयतायाः बोधेन सहैव हितोपदेशस्य परिचयप्रदानपूर्वकं चर्चितानां बिन्दूनां विषये गभीराध्ययनाय विश्लेषणाय च अवसरप्रदानमस्ति।

उपस्थितेः अनिवार्यता - पाठ्यविषयस्य पूर्णतया अवबोधाय तस्य च लाभानां सुनिश्चयाय छात्राणां कक्ष्यासु उपवेशनम् अत्यन्तमनिवार्यमस्ति । कक्ष्यासु न्यूनतम ७५% उपस्थितिः न भवति चेत् छात्राणां परीक्ष्यासु उपवेशस्य अवसरः निरस्तीकर्तुं शक्यते।

मूल्याङ्कनस्य मापदण्डः –

(क) माध्यमिकी परीक्षा – 25%
(ख) सत्रान्तपरीक्षा – 50%
(ग) सततम् आन्तरिकमूल्याङ्कनम् – 25%

- पुस्तकालयकार्यम् – 5%
- गृहकार्यम् - 5%
- कक्षापरीक्षा – 10%
- कक्षाप्रस्तुतिः – 5%

❖ <u>विषयान्तर्वस्तु</u>

अन्वितिसंख्या	विषयः	होराविभागः
१	संस्कृतकथासाहित्यम्	(२०)

- नीतिकथा – पञ्चतन्त्रम्, हितोपदेशश्च
- लोककथा – बृहत्कथा, बृहत्कथा, श्लोकसङ्ग्रहः, बृहत्कथामञ्जरी, कथासरित्सागरः, वेतालपञ्चविंशतिका, सिंहासनद्वात्रिंशिका, शुकसप्तति, पुरुषपरीक्षणम्, भोजप्रबन्धः ।
- बौद्धकथासाहित्यम् – अवदानशतकम्, दिव्यावदानम्, जातकमाला
- जैनकथासाहित्यम् – उपमितिभवप्रपञ्चकथा, प्रबन्धचिन्तामणिः, प्रबन्धकोशः

२	हितोपदेशः	(२०)

- मित्रलाभः

सन्दर्भग्रन्थाः–

१. गुरुप्रसादः, हितोपदेशः, चौखम्बासंस्कृतप्रतिष्ठानम्, नवदेहली
२. आचार्य बलदेव उपाध्यायः, संस्कृतवाङ्मय का बृहद् इतिहास, उत्तरप्रदेश संस्कृतसंस्थान, लखनऊ ।
३. प्रीतिप्रभागोयल, संस्कृतसाहित्य का इतिहास, (प्रथमखण्डः), राजस्थानी ग्रन्थागार, जोधपुर.
४. बलदेव उपाध्याय, संस्कृतसाहित्य का इतिहास, शारदा निकेतन वाराणसी
५. उमाशङ्करशर्मा ऋषि, संस्कृत साहित्य का इतिहास, चौखम्बा भारतीय अकेडमी, वाराणसी ।
६. M. KRISHNAMACHARYA, HISTORY OF CLASSICAL SANSKRIT LITRATURE, MLBD NEW DELHI.

पाठ्यक्रम कूटक्रमाङ्कः –SKT186

पाठ्यक्रमस्य शीर्षकम् -भारतीयदर्शनस्य रूपरेखा

क्रेडिट :04 [एकम् क्रेडिट व्याख्यानम् – संघटितकक्ष्यागतिविधेः वैयक्तिकसम्पर्कस्य च १० होरासमानम्, प्रयोगशालायाः/व्यावहारिककार्यस्य/अनुशिक्षणस्य/शिक्षकनियन्त्रितगतिविधीनां ५ होरासमानम्, अन्यकार्याणि यथा स्वतन्त्रव्यक्तिगतकार्याणि, सामूहिककार्याणि, निर्धारितानि अनिवार्य/वैकल्पिककार्याणि, साहित्यसमीक्षा, पुस्तकालयकार्याणि, तथ्यसंग्रहाः, शोधपत्रलेखनम्, संगोष्ठीपत्रलेखनादिम् १५ होरासमानं भवति]

पाठ्यक्रमस्य उद्देश्यानि – पाठ्यक्रमस्य उद्देश्यं छात्रेभ्यः दर्शनस्य वर्तमानकाले उपादेयतायाः बोधेन सहैव दर्शनस्य अत्यन्तं विस्तृतपरिचयप्रदानपूर्वकम् अस्माकं दर्शनस्यपरम्पराणां विषये गभीराध्ययनाय विश्लेषणाय च अवसरप्रदानमस्ति ।

उपस्थितेः अनिवार्यता - पाठ्यविषयस्य पूर्णतया अवबोधाय तस्य च लाभानां सुनिश्चयाय छात्राणां कक्ष्यासु उपवेशनम् अत्यन्तमनिवार्यमस्ति । कक्ष्यासु न्यूनतम ७५% उपस्थितिः न भवति चेत् छात्राणां परीक्ष्यासु उपवेशस्य अवसरः निरस्तीकर्तुं शक्यते ।

मूल्याङ्कनस्य मापदण्डः –

माध्यमिकी परीक्षा – 25%
सत्रान्तपरीक्षा – 50%
सततम् आन्तरिकमूल्याङ्कनम् –25%

- पुस्तकालयकार्यम् – 5%
- गृहकार्यम् - 5%
- कक्षापरीक्षा – 10%
- कक्षाप्रस्तुतिः – 5%

- विषयान्तर्वस्तु

अन्वितिसंख्या	विषयः	होराविभागः
१	विभाग – क (न्यायवैशेषिकम्)	

१. कार्यकारणम्- समवायिकारणम्, असमवायिकारणम्, निमित्तकारणम्
२. वैशेषिकपरमाणुवादः
३. न्यायमते प्रमाणम् , तेषां प्रकाराः
४. न्यायमते प्रत्यक्षः , तेषां प्रकाराः
५. न्यायमते अनुमानम्
६. हेत्वाभासः, परामर्शः
७. वाक्यविवेचनम्- आकांक्षा, योग्यता, सन्निधिः, तात्पर्यम्
८. न्यायमते षोडशपदार्थः

विभाग – ख (सांख्यः)

१. सत्कार्यवादः
२. प्रकृतिः , गुणत्रयम्
३. सृष्टिक्रमः
४. पञ्चविंशतितत्त्वानि
५. पुरुषबहुत्वम्

विभाग – ग (योगः)

१. योगस्य संज्ञा – चित्तवृत्तिनिरोधः,
२. चित्तस्य पञ्चभूमयः
३. वृत्तिः का ? वृत्तेः प्रकाराः
४. त्रीणि प्रमाणानि
५. समाधि (सम्प्रज्ञातः, असम्प्रज्ञातः)
६. अष्टाङ्गयोगः

विभाग- घ (मीमांसा)

१. धर्मलक्षणम्
२. भावना, विधेः लक्षणम्
३. वेदः अपौरुषेयः

विभाग – ङ (अद्वैतवेदान्तः)

१. ब्रह्म
२. माया
३. अध्यासः
४. अनुबन्धचतुष्टयम्
५. पञ्चीकरणम्
६. मोक्षः

विभाग – च (वौद्धः, जैनः)

१. चत्वारि आर्यसत्वानि
२. अष्टाङ्गिकमार्गः
३. जैनस्यादवादः

सन्दर्भग्रन्थसूची

१. उपाध्याय, वलदेव, भारतीयदर्शनम्, चौखम्भा संस्कृत संस्थानम्, नइ दिल्ली ।
२. शास्त्री, डॉ. सुरेन्द्रदेव, तर्कभाषा, चौखम्वा सुरभारती प्रकाशन, वाराणसी ।
३. शास्त्री, श्री गुरुप्रसादः, सांख्यकारिका, चौखम्वा सुरभारती प्रकाशन, वाराणसी , 2015
४. आरण्य, हरिहरानन्दः, पातञ्जलयोगदर्शनम् , मोतिलाल वनारसीदास, नइ दिल्ली ।

५. गौड,ज्वालाप्रसाद, मीमांसा परिभाषा, चौखम्वा सुरभारती प्रकाशन, वाराणसी ।
६. शास्त्री, श्रीरामशरण, वेदान्तसारः, चौखम्वा सुरभारती प्रकाशन, वाराणसी ।